

Aan de slag met taal- en onderzoeksvaardigheden!

1. Profielwerkstuk in het vo

Het profielwerkstuk (PWS) in het voortgezet onderwijs maakt deel uit van het school-examen in Nederland. Het is een uitgebreide, praktische opdracht die vaardigheden, in combinatie met kennis en inzicht, toetst. Hiernaast is het profielwerkstuk bedoeld om de samenhang en integratie van leerstofonderdelen binnen een profiel te bevorderen (Eindexamenbesluit VO 2016).

2. Verbondenheid PWS en taalvaardigheid

Onderzoeksvaardigheden en taalvaardigheden zijn nauw met elkaar verbonden. Bij het rapporteren over onderzoek, bijvoorbeeld, wordt een beroep gedaan op schriftelijke taalvaardigheid en op het lezen van literatuur, waarvoor leesvaardigheid van belang is. Het is essentieel dat het onderwijs rondom het profielwerkstuk is ingebed in de doorlopende leerlijn ‘Nederlands/communicatie’. Daarbij kunnen de volgende onderdelen een rol spelen:

- *Gerichte instructie en ondersteuning* – Docenten in het vo en het hbo bieden gerichte instructie en ondersteuning bij het opstellen van het onderzoeksplan, het systematisch verzamelen en verwerken van gegevens en het duiden van deze gegevens om tot een logische conclusie te komen.
- *Begeleiding onderzoeksverslag en presentatie* – Docenten in het vo ondersteunen leerlingen bij het opstellen van een onderzoeksverslag volgens de geldende richtlijnen en bij de daaruit voortvloeiende presentatie.
- *Aandacht voor taalvaardigheid bij alle vakken* – Docenten in het vo en het hbo hebben in de totstandkoming van een onderzoeksverslag, zoals het PWS, expliciete aandacht voor de taalvaardigheid van de leerling of student.

Er moet sprake zijn van een geleidelijke en cumulatieve opbouw van kennis en vaardigheden gedurende de vijf jaar in het voortgezet onderwijs (havo). Deze kennis en vaardigheden moeten geïntegreerd zijn in alle vakken en daar dient ook op beoordeeld

te worden. Het moet duidelijk zijn op welke manier het profielwerkstuk de ideale voorbereiding is op het hbo en de hbo-vaardigheden.

3. Onderzoeksvaardigheden in het hbo

Praktijkgericht onderzoek in het hbo is van cruciaal belang (Commissie Veerman 2010, WHW art. 1.3.). Afgestudeerde hbo'ers en academici komen steeds vaker als kenniswerkers in kennisintensieve organisaties terecht. Hogescholen leiden studenten op tot vakkundige, onderzoekende en weerbare professionals. Onderzoekend en reflectief vermogen en maatschappelijk bewustzijn spelen, naast kennis en vakmanschap, een steeds belangrijker rol in de beroepspraktijk, die zich op alle terreinen in hoog tempo ontwikkelt. Deze beroepspraktijk baseert zich in toenemende mate op inzichten uit wetenschap en praktijkgericht onderzoek.

4. Aansluiting PWS en onderzoeksvaardigheden

Het ligt voor de hand dat de onderzoekslijn van vo-scholen (met het profielwerkstuk als eindscriptie en de toetsing van (hbo-)vaardigheden) en die van hbo-instellingen op elkaar aansluiten. Voor een betere aansluiting vo-hbo is het gewenst dat vo-scholen hun leerlingen begeleiden in het hanteren van een gangbare onderzoeksmethodiek met de juiste onderzoeksterminologie en dat zij het onderzoek op een adequate manier kunnen weergeven, beschrijven, rapporteren en presenteren.

5. Aan de slag met *Het Rotterdams PWS-model!*

5.1 *Het Rotterdams PWS-model*

Uit de publicaties *Vo-hbo: dat is andere taal!* (Wertenbroek e.a. 2016) en *Vo-hbo: aan de slag met taalbeleid!* (Van den Heuij e.a. 2018) blijkt duidelijk hoe het profielwerkstuk verbonden is met taalvaardigheid en met de onderzoeksmethodiek in het hbo. *Het Rotterdams PWS-model* (Wertenbroek e.a. 2018) is ontwikkeld vanuit de visie dat vo-leerlingen door het profielwerkstuk kennismaken met de hbo-onderzoekslijn, -vaardigheden en -werkwijze in de propedeuse. Daarnaast krijgen ze inzicht in hun eigen handelen en functioneren binnen een groep en is er aandacht voor persoonlijke ontwikkeling en studie- en beroepskeuze.

Het model geeft weer dat voor een goede organisatie, invulling en uitvoering van het profielwerkstuk een groot aantal betrokkenen binnen het onderwijs met elkaar samen moet werken. Het profielwerkstuk is, wat betreft de voorbereiding op zowel de vakin-

5.2 Van opdracht naar eindproduct

De cirkels omvatten alle elementen die gericht zijn op de ontwikkeling van de leerling: vanuit een opdracht wordt de leerling procesmatig naar het eindproduct geleid dat beoordeeld wordt. De opdracht is tweeledig en is uitgewerkt in de linker- en rechterkant van het model.

Het model moet gelezen worden vanuit de (groene) cirkel in het midden:

- *links*: de groepsopdracht die gericht is op onderzoek doen en samenwerken;
- *rechts*: de individuele opdracht die gericht is op de persoonlijke ontwikkeling van de leerling, inclusief loopbaanontwikkeling en -begeleiding (LOB).

Bij beide opdrachten doorloopt de leerling drie fasen (gele cirkel) met acht programmaonderdelen (blauwe voor het groepsproject, oranje voor de individuele opdracht):

- *Vorbereiding* – oriëntatie, brainstorm, plan van aanpak (linkerkant model) en persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) (rechterkant model);
- *Uitvoering* – (zelf)onderzoek, (zelf)analyse, uitwerking;
- *Afsluiting* – verslag en presentatie (linkerkant model) en procesverslag en logboek (rechterkant model).

5.3 Relatie met de hbo-vaardigheden

De relatie van de opdrachten en onderdelen met de hbo-vaardigheden is aangegeven in de lichtblauw-grijze cirkel: ‘samenwerken’, ‘sociale en maatschappelijke vaardigheden’, ‘studie- en informatievaardigheden’, ‘probleemoplosvaardigheden’, ‘taalvaardigheid Nederlands’, ‘taalvaardigheid Engels’ en ‘digitale vaardigheden’.

5.4 Begeleiding

In de donkerblauw-grijze cirkel staat aangegeven welke begeleidersrollen nodig zijn tijdens het proces en hoe deze worden vormgegeven. De PWS-begeleider begeleidt de groep op ‘proces’, ‘vakinhoud’ en ‘onderzoek’. Hij gaat bijvoorbeeld in op de groepsdynamiek, op de formulering van de onderzoeksvraag en op vorderingen bij het verichten van het onderzoek. De mentor houdt zich bezig met de individuele procesbegeleiding en monitort de individuele ontwikkeling van de leerling. De (eerste- of tweedelijns) decaan is betrokken bij het profielwerkstuk in het kader van loopbaanontwikkeling en -begeleiding (LOB) en voert een of meer studiekeuzegesprekken met de leerlingen, in de vorm van loopbaandialogen. Dat kan groepsgewijs gebeuren. Niet opge-

nomen in het model, maar zeker betrokken bij het PWS, zijn de vakdocenten, de PWS-coördinator en de teamleider havo.

6. Achtergrondinformatie

Het Rotterdams PWS-model is een product van de werkgroep ‘PWS-doorlopende leerlijn onderzoeksvaardigheden’, onderdeel van het project *Samen werken aan een betere aansluiting vo-hbo*. Het project brengt meer dan 53 vo-scholen en vier hogescholen in de regio Rijnmond/Drechtsteden bij elkaar. Gezamenlijk proberen zij een antwoord te geven op gesignaleerde aansluitingsproblematiek, door kennis te nemen van elkaars onderwijs en door het eindniveau havo en het startniveau hbo beter op elkaar af te stemmen.

Referenties

- Hogeschool Rotterdam (2018). ‘Profielwerkstuk. Hulp bij het maken van een profielwerkstuk’. Online raadpleegbaar op: www.hogeschoolrotterdam.nl/voorlichting/ondersteuningsprogramma/profielwerkstuk
- S.n. (2016). ‘Eindexamenbesluit VO’. Online raadpleegbaar op: <http://wetten.overheid.nl/BWBR0004593/2017-08-01>.
- Van den Heuij, K., R. Huysmans, E. van Ree, I. Westheim & E. Wertenbroek (2018). ‘Vo-hbo: aan de slag met taalbeleid! Naar een succesvol taalbeleid vo-hbo in de regio Rotterdam’. Online raadpleegbaar op: https://aansluiting-voho010.nl/images/download/download_file_5a69dc043b4b9.pdf.
- Veerman, C.P. (2010). *Differentiëren in Drievoud*. Online raadpleegbaar op: <https://research.utwente.nl/>.
- VOHO (2018). ‘Samenwerken aan een betere aansluiting tussen vo en hbo in de Rotterdamse regio’. Online raadpleegbaar op: www.aansluiting-voho010.nl.
- Wergroep Hbo-vaardigheden van het project ‘Samen werken aan een betere aansluiting vo-hbo’ (2015). ‘Leidraad profielwerkstuk’. Online raadpleegbaar op: https://aansluiting-voho010.nl/images/download/download_file_575022e70f188.pdf.
- Wergroep Hbo-vaardigheden van het project ‘Samen werken aan een betere aansluiting vo-hbo’ (2017). ‘Aandacht voor Vaardigheden in het voortgezet onderwijs’. Online raadpleegbaar op: https://aansluiting-voho010.nl/images/download/download_file_5954df8723f7c.pdf.
- Wertenbroek, E., M. Cornelisse, M. Engelsman, K. van den Heuij, R. de Zeeuw-Oprel, S. Hutten, R. van Atten, M. Smeman, M. (2016). *Vo-hbo: dat is andere taal!*

10. Taalvaardigheid secundair onderwijs/voortgezet onderwijs

Naar een doorlopende leerlijn Nederlands in de regio Rotterdam. Rotterdam:
Hogeschool Rotterdam.

Noot

- ¹ Noot van de redactie: Het PWS-model is een kleurrijk model. De kleuren kunnen evenwel niet worden weergegeven i.v.m. de zwart-wit-druk van het boek. Het model in kleur kan worden opgevraagd bij de auteurs van deze tekst.